

Informacja prasowa

na sesję naukową w 45. rocznicę założenia w Krakowie

Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych NSZZ „Solidarność”

- wkład w budowę podstaw ustrojowych III RP 1980-1994

Kraków, Collegium Maius, 16 stycznia 2025 r.

Założone i kierowane przez Kazimierza Barczyka w 1981 r. Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych „Solidarności” wraz z jego Społeczną Radą Legislacyjną, na czele z b. rektorem UJ prof. Stefanem Grzybowskim, nestorem polskich cywilistów i ogólnopolskim autorytetem prawniczym, były głównym zespołem ekspertów prawniczych NSZZ „Solidarność”, a następnie Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego i Senatu RP I kadencji. Z COIU "S" współpracowało w sposób bliski 100. wybitnych, niezależnych prawników z całej Polski, a w sposób pośredni opiniami wspomagało ok. 200 osób.

Po powstaniu „Solidarności” – największego, 10-milionowego, obywatelskiego, pokojowego ruchu w dziejach świata walka o wolność, praworządność i zagwarantowanie niezawisłości sędziom była głównym polem zderzenia z totalitarnym PRL-em. „Solidarność” i jej elity umożliwiły „złote dekady” największego rozwoju i skoku cywilizacyjnego Polski w ostatnich 400 latach. Obalając komunizm Polska nadal jest liderem epoki przełomu i reform w Europie Środkowo-Wschodniej.

Centrum opracowało kilkadziesiąt kompletnych społecznych projektów ustaw m.in. z zakresu prawa państwowego, karnego, cywilnego, gospodarczego, pracy **które składały się na program naprawy Rzeczypospolitej i zmianę ustroju PRL na III RP** - umożliwiło to powstanie demokratycznego państwa prawa odpowiadającego zachodnim standardom, a następnie przyjęcie Polski do NATO i UE.

Wybitny historyk państwa i prawa prorektor UJ prof. Stanisław Grodziski po zebraniu i opracowaniu materiałów w dwóch kilkusetstronicowych książkach stwierdził: *„Obywatelskie Inicjatywy Ustawodawcze Solidarności, bez najmniejszych wątpliwości, należy ustawić w szeregu największych działań reformatorskich społeczeństwa i państwa polskiego co najmniej od Konstytucji 3-Maja”*.

I Ogólnopolskie Forum Pracowników Wymiaru Sprawiedliwości zorganizowane w Sądzie Wojewódzkim w Krakowie w dniach 17-18 stycznia 1981, zorganizowane przez „Solidarność” Sądów Krakowskich było pierwszym zjazdem sędziów po 1957 r. Zapoczątkowało to formalnie działalność COIU „S” założonego i kierowanego przez sędziego Kazimierza Barczyka, jako

członka prezydium Krajowej Komisji Koordynacyjnej Pracowników Wymiaru Sprawiedliwości „Solidarności” – Pełnomocnika ds. Nowelizacji Ustaw. W czasie obrad KKK PWS „S” 27/28 października 1980 roku w Poznaniu Kazimierz Barczyk zaprezentował założenia i program kompleksowych prac legislacyjnych w formie społecznych projektów ustaw, gotowych od A do Z, poczynając od represyjnego prawa karnego i samorządu sędziów gwarantującego niezawisłość sędziom od politycznej nomenklatury. Po zaaprobowaniu programu upoważniono powołanego w tym celu Pełnomocnika ds. Nowelizacji Ustaw do zorganizowania w Krakowie w styczniu 1981 roku Ogólnopolskiej Konferencji Sędziów i Prawników dla rozpoczęcia zaproponowanych prac legislacyjnych. Pełnomocnik powoływał przewodniczących komisji kodyfikacyjnych oraz zespołów dla przełożenia programu „Solidarności” na projekty ustaw. Podczas Forum rozpoczęły pracę Komisje Kodyfikacyjne Prawa Karnego na czele z prof. Władysławem Wolterem, nestorem polskich karnistów, ogólnopolskim autorytetem prawniczym. Opracowały one projekty: Kodeksu Karnego bez kary śmierci i przestępstw politycznych, Kodeks Karby Wykonawczy oraz dwa warianty Kodeksu Postępowania Karnego, w tym z sędzią śledczym, z gwarancjami praworządności i dla zwiększenia niezależności prokuratury poddanej do tej pory bezpośredniemu nadzorowi politycznemu nomenklatury partyjnej. Na Forum zaprezentowano założenia samorządu sędziów gwarantującego niezawisłość sędziowską wobec powszechnego wpływania na sędziów przez partyjną nomenklaturę. W Forum uczestniczyło ok. 250 przedstawicieli głównie solidarnościowego środowiska sędziowskiego z 65 sądów, pracowników nauki prawa z 6 uniwersytetów oraz nielicznych niezależnych prokuratorów, a także adwokatów, radców prawnych i przedstawicieli kierownictwa „S” na czele ze Zbigniewem Romaszewskim, który kierował Komisją Interwencji i Praworządności NSZZ „Solidarność”. Uczestnicy Forum wielokrotnie przywoływali sentencję: „Niechaj prawo zawsze prawo znaczy, a sprawiedliwość – sprawiedliwość.”

II Ogólnopolskie Forum Prawników COIU „S” poświęcone ponownie kluczowej wówczas walce o praworządność z udziałem kilkuset niezależnych prawników z całej Polski dyskutowało 13-14 czerwca 1981 w Auli UJ m.in. nad społecznymi projektami ustaw usuwających wówczas skrajną represyjność Prawa Karnego i powszechnie w tym celu używanych instrumentalnie instytucji, aparatu ścigania, prokuratury, MO, SB i dyspozycyjnych sędziów. Były to Kodeks Karny, dwa Kodeksy Postępowania Karnego, w tym z sędzią śledczym dla kontrolowania prokuratury, Kodeks Karny Wykonawczy, Prawo o Ustroju Sądów Powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym, Prokuraturze, Adwokaturze, Radcach Prawnych oraz MO i SB. Na wniosek prezesa COIU „S” powołało swoją agendę - Społeczną Radę Legislacyjną złożoną z 21wybitnych teoretyków prawa (m.in. z udziałem profesorów Andrzeja Stelmachowskiego, Wiesława Chrzanowskiego, Waleriana Pańko) i 21 prawników praktyków oraz działaczy społecznych „S” (m.in. Zbigniewa Bujaka, Mieczysława Gila) dla kompleksowej oceny stanu prawa i jego koniecznych zmian.

III Ogólnopolskie Forum Prawników zorganizowane 28-29 listopada 1981 w Auli UJ dyskutowało nad projektami kolejnych ustaw, m.in. nad 150-stronnicowym Kodeksem Pracy opracowanym pod kierunkiem prof. Tadeusza Zielińskiego z udziałem kilkudziesięciu specjalistów, w tym dr. Lecha Kaczyńskiego. Wówczas ukonstytuowała się SRL na czele z przewodniczącym prof. Stefanem Grzybowskim, b. Rektorem UJ oraz sekretarzem SRL – Prezesem SOIU „S” koordynującym prace COIU „S” sędzią Kazimierzem Barczykiem.

IV Ogólnopolskie Forum Prawników m.in. nt. prawa cywilnego, praw ochrony konsumentów planowane na styczeń 1982, z wydrukowanymi materiałami i referatami w książce – **niestety przemielonymi po wprowadzeniu stanu wojennego – już się nie odbyło**. Pracami tymi kierowały prof. Ewa Łętowska i prof. Czesława Żuławska.

Po wprowadzeniu stanu wojennego COIU „S” pełniło rolę tajnego zespołu ekspertów prawnych ‘Solidarności’ oraz w mniejszym stopniu prowadziło przygotowawcze prace legislacyjne.

Adwokaci pro bono bronili tysięcy oskarżonych działaczy „Solidarności”.

Prawnicy z COIU „S” założyli w Krakowie 1986 r. ogólnopolskie, podziemne pismo „Paragraf” dokumentujące przypadki łamania praworządności.

COIU „S” – SRL publicznie reaktywowało swoją działalność posiedzeniem 4 marca 1989 r. w Sali Senackiej UJ, a po wyborach 1989 r. stało się zespołem ekspertów solidarnościowego Obywatelskiego Klubu Parlamentarnego i Senatu RP, obradując w Collegium Maius UJ, przygotowując własne, społeczne projekty ustaw oraz opiniując przesyłane projekty procedowane w Parlamencie.

Najważniejsze społeczne projekty ustaw opracowane przez COIU „S” opracowywane były w wieloosobowych zespołach. Prezes COIU „S” otwierał posiedzenia z pracami kolejnych zespołów, apelując o prace według najlepszej wiedzy i woli.

Do najwyższych projektów COIU „S” należą:

w 1981 r.

- wstępne założenia Konstytucji „Solidarności”, prof. Andrzej Kubas, mec. dr Andrzej Rozmarynowicz,
- Kodeks Karny bez kary śmierci i przestępstw politycznych oraz innych represyjnych kar państwa totalitarnego, prof. Władysław Wolter, prof. Andrzej Zoll,
- Kodeks Postępowania Karnego zapewniający podstawowe prawo do obrony, prof. Stanisław Waltoś i mec. dr Kazimierz Ostrowski,

- Kodeks Postępowania Karnego z niezawisłym sędzią śledczym decydującym o zastosowaniu aresztu śledczego, ograniczając rolę upolitycznionej prokuratury, prof. Alfred Kaftal, projekt autorski
- Kodeks Karny Wykonawczy, ukończony w marcu 1982 z myślą o zapewnieniu humanitarnych warunków 10 tys. internowanym działaczom „Solidarności”, prof. Andrzej Rzepliński,
- projekt ustawy o Wolnym Dostępie do Informacji Publicznych, ograniczając przez to powszechną zastonę „tajemnicy państwowej”, prof. Andrzej Wasilewski, projekt autorski
- projekt ustawy o Samorządzie i Przedsiębiorstwie ograniczający nomenklaturę partyjną opracowany we współpracy z Siecią 16. Wiodących Zakładów „Solidarności”, prof. Stanisław Włodyka, Edward Nowak,
- Kodeks Pracy z podstawowymi prawami i gwarancjami dla pracowników, prof. Tadeusz Zieliński, z licznym zespołem z udziałem m.in. dr. Lecha Kaczyńskiego
- projekt ustawy o Naprawieniu Szkód Wynikających z Wypadków przy Pracy i Chorób Zawodowych, dziesiątki tysięcy pracowników ginęło lub odnosiło obrażenia otrzymując groszowe odszkodowania, sędzia dr Zygmunt Bidziński,
- Prawo Prasowe bez cenzury, z Krajową Radą Radiofonii i Telewizji, umożliwiające powstanie wolnych mediów – prace zakończono 12 grudnia 1981 r. i zaprezentowano w krakowskim Klubie Dziennikarzy „Pod Gruszką”, prof. Andrzej Kopff, b. prorektor UJ, prof. Stanisław Waltoś,
- Prawo o Ustroju Sądów Powszechnych gwarantujące sędziom niezawisłość od władz politycznych, Adam Strzembosz, Kazimierz Barczyk,
- ustawa o Sądzie Najwyższym likwidująca pięcioletnie kadencje i gwarantującą niezawisłość sędziom do przejścia w stan spoczynku, SSN Zofia Wasilkowska, b. Minister Sprawiedliwości po 1956 r., SSN Stanisław Rudnicki,
- ustawa o Prokuraturze zapewniająca niezależność od władz politycznych prokuraturze i prokuratorom, prok. Aleksander Herzog, prok. Krzysztof Bachmiński, prok. Krzysztof Kozdronkiewicz,
- ustawa o Adwokaturze zapewniająca niezależność adwokatom i samorządowi adwokackiemu, mec. Maria Budzanowska, mec. Maciej Bednarkiewicz,
- ustawa o Radcach Prawnych tworząca zawód niezależnego radcy prawnego i samorząd radcowski w Polsce, rpr Jacek Żuławski, został Prezesem Krajowej Izby Radców Prawnych,
- ustawa o Komisji Kodyfikacyjnej nowelizująca przedwojenny model opracowywania kodeksów, prof. Andrzej Mączyński, prof. Sylwester Wójcik,
- Prawo o Ochronie Konsumentów – nowe przepisy nieznanne w gospodarce socjalistycznej, prof. Czesława Żuławska, prof. Ewa Łętowska,

- projekt demokratycznej Ordynacji Wyborczej do Rad Narodowych – zaprezentowany przez dr Tadeusza Syryjczyka na ostatnim posiedzeniu KK”S” w Gdańsku 12 grudnia 1981 r. (w lutym 1982 miały być przeprowadzone wybory do RN – zapewne byłyby zwycięskie dla kandydatów „S”),
- założenia zmian w Kodeksie Cywilnym racjonalizujące przepisy w duchu równości stron państwowych i prywatnych oraz gospodarki rynkowej, prof. Stefan Grzybowski,

po 1989 r.

- założenia ustawy o Samorządzie Terytorialnym, opracowane na prośbę Marszałka Senatu I kadencji prof. Andrzeja Stelmachowskiego, uchwalonej jako projekt przez Senat, a następnie przez Sejm, prof. Michał Kulesza, prof. Walerian Pańko, Kazimierz Barczyk,
- projekt ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa uzgodniony przy Okrągłym Stole, obowiązujący do 2018 r., prof. Andrzej Rzepliński, prof. Marek Safjan,
- projekt ustawy o Ustroju Sądów, m.in. z propozycją powołania sędziów pokoju, prof. Marek Safjan, prof. Andrzej Rzepliński,
- projekt ustawy o Urzędzie Ochrony Państwa w miejsce znienawidzonej, przestępczej Służby Bezpieczeństwa, prof. Jan Widacki, Jan Rokita, Kazimierz Barczyk,
- projekt ustawy o Policji w miejsce represyjnej Milicji Obywatelskiej, prof. Jan Widacki, Jan Rokita, Kazimierz Barczyk,
- projekt ustawy o Ministrze Spraw Wewnętrznych, dotychczas realizującym z ramienia KC PZPR brutalne represje w PRL, prof. Jan Widacki, Jan Rokita, Kazimierz Barczyk,
- projekt ustawy o Prokuraturii Generalnej RP chroniącej mienie Skarbu Państwa, rpr Stefan Płażek, prof. Mieczysław Sawczuk (zawetowanej przez Prezydenta A. Kwaśniewskiego w 1999 r, uchwalonej ponownie w 2005 r.),
- Prawo o Notariacie przywracające podstawową rolę ksiąg wieczystych i wolny zawód rejenta, notariusze Andrzej Urbanik i Joanna Majewska-Greguła,
- Prawo o Zgromadzeniach dla zagwarantowania obywatelom realnego prawa do wolności zgromadzeń, prof. Lech Falandysz, prof. Stanisław Biernat, prof. Irena Lipowicz, prof. Mirosław Wyrzykowski,
- Prawo Rolne ważne dla milionów mieszkańców wsi, rolników, chroniące gospodarstwa rodzinne, prof. Walerian Pańko,
- Prawo Spółdzielcze zwiększające podmiotowość i rolę spółdzielców, prof. Andrzej Mączyński,
- Prawo Wyznaniowe przywracające obywatelom wolność religii i likwidujące dyskryminację kościołów, mec. dr Andrzej Rozmarynowicz,

- ustawa Kodeks Wykroczeń – standardy demokratycznego państwa prawa, Tomasz Grzegorzczak, Jan Skupiński,
- Kodeks Postępowania w Sprawach o Wykroczenia – standardy demokratycznego państwa prawa, Tomasz Grzegorzczak, Jan Skupiński,
- ustawa o Ustroju Kolegiów ds. Wykroczeń – standardy demokratycznego państwa prawa, Tomasz Grzegorzczak, Jan Skupiński,
- ustawa o Stanowieniu Prawa – zasady i procedury dobrego przygotowywania ustaw i rozporządzeń
- Regulamin Obrad Senatu I Kadencji opracowany na prośbę Wicemarszałka Senatu Andrzeja Wielowieyskiego, mec. Zbigniew Dyka, mec. dr Andrzej Rozmarynowicz, Kazimierz Barczyk,
- 5 grudnia 1993 r. powołanie Społecznej Komisji Konstytucyjnej dla opracowania projektu Konstytucji „Solidarności” (jako kontynuowanie założeń z 1981 r.), pod którym zebrano 2 miliony podpisów, był kamieniem węgielnym Akcji Wyborczej „Solidarność”, inicjator i organizator Kazimierz Barczyk.

Więcej informacji znajduje się na stronie poświęconej COIU „S” www.coiu.pl, m.in.:

- książka wydana w 2001 r. w Wydawnictwie Sejmowym *„Obywatelskie Inicjatywy Ustawodawcze Solidarności 1980-1990. Materiały i projekty ustaw Centrum Obywatelskich Inicjatyw Ustawodawczych „S” i Społecznej Rady Legislacyjnej”*. Wybrali i przygotowali do wydania: Kazimierz Barczyk, Stanisław Grodziski, Stefan Grzybowski.
- książka wydana przez Księgarnię Akademicką w 2018 r. *„Wkład krakowskiego i ogólnopolskiego środowiska prawniczego w budowę podstaw ustrojowych III Rzeczypospolitej (1980-1994). Projekty i inicjatywy ustawodawcze, ludzie, dokonania i oceny”* pod redakcją prof. S. Grodziskiego
- filmy o COIU „S”, m.in.: *„W Imię Prawa. Obywatelskie Inicjatywy Ustawodawcze Solidarności”*, *„Droga do samorządu”* oraz *„Konstytucja Solidarności”*.
- materiały archiwalne, dokumenty.